

ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARINI DIDAKTIK O‘YINLAR YORDAMIDA SAMARALI TASHKIL ETISH YO‘LLARI

Qo‘ylijeva Shaxnoza Rustamovna¹, Axmedova Mushtariybonu Mahmudjonovna²

¹*Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika fakulteti “Pedagogika” kafedrasida katta o‘qituvchisi. Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Gavhar ko‘chasi, 1-uy.*

²*Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika fakulteti “Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi va metodikasi” kafedrasida Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi BT-23-02 guruh talabasi.*

Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Gavhar ko‘chasi, 1-uy.

¹*e-mail: qoyliyevashaxnoza546@gmail.com*

²*e-mail: bekchanovazilola62@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili va o‘qish savodxonligi darslarini didaktik o‘yinlar yordamida samarali tashkil etish masalalari yoritilgan. Didaktik o‘yinlarning ta‘lim jarayonidagi o‘rni, ularning o‘quvchilar bilimini mustahkamlash, nutqini rivojlantirish o‘quvchilarning kognitiv faolligini oshirish, kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish va o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, dars jarayonida qo‘llaniladigan o‘yin turlari, ularni tashkil etish usullari hamda samaradorligini oshirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan. Natijada didaktik o‘yinlarning o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishdagi muhim pedagogik vosita ekanligi asoslab berilgan.

Аннотация: В данной статье освещаются вопросы эффективной организации уроков родного языка и чтения с использованием дидактических игр. Проанализирована роль дидактических игр в образовательном процессе, их значение в закреплении знаний учащихся, развитии речи, повышении когнитивной активности, формировании коммуникативных компетенций и усилении интереса к чтению. Также представлены виды игр, применяемых на уроках, методы их организации и пути повышения их эффективности. В результате обосновано, что дидактические игры являются важным педагогическим средством развития самостоятельного мышления учащихся.

Abstract: This article explores issues related to the effective organization of native language and reading literacy lessons through the use of didactic games. It analyzes the role of didactic games in the educational process, highlighting their importance in reinforcing students' knowledge, developing speech, increasing cognitive activity, enhancing communicative competencies, and fostering interest in reading. The article also presents types of games used in lessons, methods of their

organization, and ways to improve their effectiveness. As a result, it substantiates that didactic games are an important pedagogical tool for developing students' independent thinking.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, didaktik o'yinlar, zamonaviy ta'lim tizimi, bilim ko'nikmalari, innovatsion metodlar, nutqni rivojlantirish, dars samaradorligi.

Ключевые слова: креативное мышление, дидактические игры, современная система образования, знания и навыки, инновационные методы, развитие речи, эффективность урока.

Keywords: creative thinking, didactic games, modern education system, knowledge and skills, innovative methods, speech development, lesson effectiveness.

Zamonaviy ta'lim tizimida didaktik o'yinlar innovatsion metodlar bilan uyg'unlashib, o'quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Didaktik o'yinlar o'quvchining bilim ko'nikmalarini rivojlantirish, zehnini o'stirish, darsga bo'lgan qiziqishini uyg'otish hamda dars samaradorligini oshirishda ham tajribaga ega bo'libgina qolmay, o'quvchilarda birdamlilik, jamoa bo'lib ishlash, nutqini rivojlantirish, ona tili va o'qish savodxonligi darslarini yaxshi o'zlashtira olishida muhim ahamiyatga egadir. Ma'lumki, maktabga 1-sinfga ilk qadam qo'ygan har bir bola faoliyatida o'yin asosiy o'rin tutadi. O'yin bola hayotining ajralmas bir qismi bo'lib, eng sevimli mashg'uloti hisoblanadi. Bolalar har qanday mashg'ulotni o'yin bilan uyg'unlashtirgan holda olib borishga harakat qilishadi. Didaktik o'yinlar ta'limiy o'yin sifatida bolalarning yosh xususiyatlariga mos keladigan o'yinlar sirasiga kiradi.

Didaktik o'yinlarning muhim belgisi undagi qoidalarning mavjudligidir.

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarini didaktik o'yinlar yordamida tashkil etish -bu o'quvchilarni faollashtiradigan, qiziqtiradigan va bilimni mustahkamlovchi eng samarali usullardan biridir. Bunda bir qancha yo'llar orqali o'quvchilarda didaktik o'yinlarni qanday mezonlarga ko'ra qo'llay olish haqida omillarni sanab o'tamiz:

1. Dars maqsadiga mos o'yin tanlash. Har bir o'yin darsning maqsadiga xizmat qilishi kerak. Masalan: So'z boyligini oshirish: "So'z top" o'yini. O'qib tushunish: "Matnni davom ettir". Grammatikani o'rganish: "To'g'ri yoki noto'g'ri"

2. O'quvchilar yoshiga mos bo'lishi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun: sodda, qiziqarli, harakatli o'yinlar tanlanadi. Masalan: "Kim tez topadi?", "Harfdan so'z yasash".

3. O'yin orqali o'qitish (interaktivlik). Darsda barcha o'quvchilar ishtirok etishi muhim: guruhli o'yinlar, juftlikda ishlash, bellashuv shakli. Bu o'quvchilarni yanada faol bo'lishini ta'minlaydi.

4. O'yin orqali o'qish savodxonligini rivojlantirish. Masalan: "Rollarga bo'lib o'qish" — ifodali o'qishni rivojlantiradi, "Savol-javob zanjiri" — matnni tushunishni oshiradi, "Matndan asosiy fikrni top" — tahliliy fikrlashni rivojlantiradi.

5. O'yin jarayonida rag'batlantirish va baholash; rag'bat so'zlar, kichik sovrinlar berish o'quvchilarni yanada faol qiladi.

6. Vaqtning taqsimlashda o'yin darsni to'liq egallab olmasligi kerak:

1) 5–10 daqiqa kirish qismida,

2) 10–15 daqiqa mustahkamlashda.

7. Dars so'ngida o'yin natijasini tahlil qilish: Dars davomida nimalar o'rganildi?,

Qaysi o'yin foydali bo'ldi?, O'yinlar sizga yoqdimi? shu savollar orqali o'quvchilarning olgan bilim natijalari mustahkamlanadi.

O'qish savodxonligi – jamiyat tomonidan talab qilinadigan yozma tilning shakllarini idrok etish va amaliyotda qo'llay olish qobiliyatidir. Ushbu nuqtayi nazardan o'quvchilarning o'qishdan olingan ma'lumotlardan foydalanish qobiliyatiga tobora ko'proq e'tibor qaratadigan zamonaviy jamiyatda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'qish darslarida hikoya yoki matn asosida rolli o'yinlar, matnni topish, savol-javoblar, tez o'qish musobaqalari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bular orqali o'quvchilar so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish, matn mazmunini tushunish va tahlil qilishni o'rganadi.

Birinchidan, rolli o'yinlar orqali o'quvchilar matn qahramonlarining obraziga kirib, ularning his-tuyg'ularini anglashga, voqeani jonli tasavvur qilishni o'rganadilar. Bu usul bolalarda ifodali o'qish, nutq madaniyati va ijodiy tafakkurni shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Ikkinchidan, matn asosida savol-javoblar tashkil qilish o'quvchilarning diqqatini oshirish, matn mazmunini chuqur anglash va asosiy g'oyani ajrata olish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Savollar orqali o'quvchi o'z fikrini erkin bayon qilishga, mulohaza yuritishga undaladi.

Uchinchidan, tez o'qish musobaqalari o'quvchilarning o'qish tezligi va aniqligini oshiradi. Bu usulni rag'batlantiruvchi o'yin shaklida tashkil etish orqali o'quvchilar o'zaro bellashadilar va dars jarayonida faol ishtirok etadilar. Shuningdek, matnni topish yoki davom ettirish o'yinlari orqali o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, hamda ijodiy yondashuv shakllanadi. Bu kabi o'yinlar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini uyg'otib, o'qish savodxonligini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida qo'llanadigan didaktik o'yinlar ikki xil tasnifga ega bo'lib, ular mazmuniga ko'ra:

1) tinch o'yinlar

2) harakatli o'yinlar,

3) aralash turdagi o'yinlar va amalga oshish shakliga ko'ra: musobaqa o'yinlar va sahnali o'yinlar.

Didaktik o'yinlar ona tili va o'qish savodxonligi darslarining ajralmas qismi bo'lib, ular orqali o'quvchilarning bilim olish jarayoni qiziqarli, faol va samarali tus oladi. O'yinlar o'quvchilarning nutqini rivojlantiradi, so'z boyligini oshiradi hamda mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

Xulosa qilib aytganda, didaktik o'yinlar ta'lim jarayonini jonlantiruvchi kuchli vosita bo'lib, ular orqali o'quvchilar bilimni majburan emas, balki qiziqish bilan egallaydilar. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarini o'ziga xos xususiyatlarini zamonaviy texnologiyalar asosida o'tish o'quvchilarga darsni anglay olishi va bilim ko'nikmalari va yaxshi fe'l-atvor shakllanadi. Bu esa kelajakda savodli, mustaqil fikrlovchi va faol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- [1] F.J. Nafosat, "Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni ona tili va o'qish savodxonligi darslarida samarali interaktiv metodlar orqali lug'at boyligini oshirish"
- [2] Qosimova.K, Matchonov S1. Ona tili o'qitish metodikasi. Boshlang'ich ta'lim talabalari uchun darslik: Toshkent: Bayoz, 2022. 304bet.
- [3] Maftuna Abduqayumova, O'qish darslarida lug'at ustida ishlash. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar.
- [4] B.X.Zilola, "Boshlang'ich sinflarning ona tili va o'qish savodxonligi darslarida lug'at ustida ishlashning lingvododaktik asoslari " Central Asian Academic Journal of scientific research volume 2 |issue| 5 2022.
- [5] Rasulov.R, Husanov.N, Mo'ydinov.Q "Nutq madaniyati va notiqlik san'ati". Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti. 2023